

Monety

– DZIEJE ŻŁOTEGO –
5 zł z 1928 r. (Nike)

nominał	10 zł
metal	925/1000 Ag
stempel	lustrzany
średnica	32,00 mm
masa	14,14 g
wielkość emisji (nakład)	52.000 szt.

Awers: Z prawej strony wizerunek awersu monety 5 zł z 1928 r., z lewej strony stylizowany wizerunek popiersia Nike z kłosami zboża. Poniżej wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej. Z prawej strony orła napis: 10 ZŁ. Powyżej orła oznaczenie roku emisji: 2007. U dołu półkolem napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Z prawej strony wizerunek rewersu monety 5 zł z 1928 r. W tle stylizowane kłosa zboża. Z lewej strony półkolem napis: DZIEJE ŻŁOTEGO.

Projektant monety: *Andrzej Nowakowski*

nominał	2 zł
metal	stop CuAl5Zn5Sn1
stempel	zwykły
średnica	27,00 mm
masa	8,15 g
wielkość emisji (nakład)	900.000 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, po bokach orła oznaczenie roku emisji: 20-07, pod orłem napis: ŻŁ 2 ŻŁ, w otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA, poprzedzony oraz zakończony sześcioma perełkami. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Z prawej strony wizerunek rewersu monety 5 zł z 1928 r. Z lewej strony stylizowany motyw roślinny. U dołu półkolem napis: DZIEJE ŻŁOTEGO.

Na boku: Ośmiokrotnie powtórzony napis: NBP, co drugi odwrócony o 180 stopni, rozdzielony gwiazdkami.

Projektant awersu: *Ewa Tyc-Karpińska*
Projektant rewersu: *Andrzej Nowakowski*

Informacje o sposobie nabycia monet na stronie:
www.nbp.pl

Monety zostały wyprodukowane w Mennicy Polskiej SA
w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

W dniu 18 kwietnia 2007 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monety z serii „Dzieje Złotego”, przedstawiające monetę 5 zł z 1928 r., o nominatach:

- 10 zł – wykonaną stemplem lustrzanym w srebrze,
- 2 zł – wykonaną stemplem zwykłym w stopie Nordic Gold.

Serię „Dzieje Złotego” zapoczątkowano w 2004 r., w osiemdziesiątą rocznicę reformy walutowej Władysława Grabskiego, powstania Banku Polskiego SA i wprowadzenia złotego do obiegu pieniężnego (w miejsce zniszczonej przez hiperinflację marki polskiej).

Wśród przepisów z 1924 r. porządkujących polski system monetarny znalazła się ordynacja mennicza, która przewidywała emisję monet o nominale 5 złotych. Miały to być monety srebrne o ciężarze 25 gramów i próbie „750”, czyli o zawartości srebra 18,75 grama. W mennicy warszawskiej szybko podjęto prace nad monetami próbnymi o takim nominale. W 1925 r. monety pięciozłotowe z wyobrażeniem Konstytucji były gotowe. Niestety, okazało się, że zostały wybite z wyższej próby srebra – „900” (zamiast obowiązującej „750”). Innymi słowy, pięciozłotówka miała wartość 6 złotych. Z tej niewielkiej (około dwutysięcznej) emisji wybrano 100 sztuk i nadano im rangę monet pamiątkowych, dodając monogramy „S. W. – W. G.” – prezydenta Stanisława Wojciechowskiego i premiera Władysława Grabskiego oraz datę 3 maja 1925 r. W ten sposób powstały unikatowe, bardzo poszukiwane przez kolekcjonerów, numizmaty Polski międzywojennej.

Z powyższego powodu w polskim obiegu pieniężnym przez pewien czas brakowało pięciozłotówki. Z kolei sytuacja ekonomiczna wymusiła obniżenie parytetu złotego w złocie i jednocześnie zmniejszenie zawartości srebra w monetach. Nowa ordynacja mennicza z 1927 r. dla monet pięciozłotowych przewidywała ciężar 18 gramów i próbę „750”, a więc zawartość srebra

równą 13,5 grama. Takie parametry miała moneta o nominale 5 złotych, której próbne egzemplarze pojawiły się w 1927 r. Ich masowa produkcja rozpoczęła się rok później. Z siedmiu projektów wybrano jeden.

Nowa pięciozłotówka miała na rewersie postać Nike, bogini zwycięstwa, kroczącej w prawo. Doszukiwano się w tym symbolicznego upamiętnienia rządów sanacji, rozpoczętych po przewrocie majowym Józefa Piłsudskiego w 1926 r. Zwracano też uwagę na związki monety z jej prawdopodobnym pierwowzorem, którym miały być amerykańskie monety półdolarowe i dolarowe, określane mianem „Walking Liberty”.

Awers monety z Nike uznano za wzorcowy. Widniało na nim godło państwowe w kształcie ustawowym. Wyróżniało to monetę spośród innych występujących w ówczesnym obiegu pieniężnym.

Zwracano też uwagę na wzniosłą treść umieszczoną na boku monety z Nike. Umieszczono tam łaciński napis: SALVS REIPUBLICAE SVPREMA LEX (dobro Rzeczypospolitej najwyższym prawem).

Długotrwały brak pięciozłotówek w obiegu pieniężnym spowodował, że ich emisja była dla mennicy warszawskiej zadaniem nagłym. W związku z ograniczonymi możliwościami produkcyjnymi konieczne okazało się skorzystanie z pomocy mennic zagranicznych. Przez cały okres emisji monet z Nike (lata 1928–1932) wybito niespełna 24 miliony sztuk, z czego około 40% w mennicy warszawskiej i około 60% w mennicach angielskiej, belgijskiej oraz wiedeńskiej. Żywot „Nike” formalnie kończyła kolejna ordynacja mennicza z 1932 r. Ponownie zmniejszono zawartość kruszcową, co w przypadku pięciozłotówki oznaczało obniżenie ciężaru do 11 gramów oraz, przy utrzymaniu próby „750”, zmniejszenie zawartości srebra do 8,25 grama. „Nike” zdarzało się spotkać w obiegu pieniężnym jeszcze w 1934 r.

Warto zauważyć, że w Polsce międzywojennej monety były ważnym elementem obiegu pieniężnego. W 1928 r., gdy „Nike” wchodziła do obiegu, na monety przypadało około 9% wartości obiegu, z czego na monety srebrne ponad 5%. W 1932 r., gdy „Nike” zaczęła wychodzić z obiegu, monety stanowiły około 24% obiegu, z czego srebrne około 17%. W następnych latach, już bez udziału „Nike”, wartość monet przekraczała nawet 29%, a samych monet srebrnych zbliżyła się do 24% całości obiegu pieniężnego.

Obieg pieniężny obsługiwał gospodarkę, która była bardzo podatna na wahania koniunktury. Od połowy lat dwudziestych widać było wyraźne ożywienie. Wzrost popytu krajowego, a także zagranicznego, dostępność kredytu i przypływ kapitału zagranicznego przyczyniły się do wzrostu produkcji i inwestycji. Jednak już od 1929 r. sytuacja ulegała zmianie – zmniejszały się zamówienia, zwiększało bezrobocie. Spadek aktywności gospodarczej postępował szybko. To był początek największego kryzysu. Popyt spadał, więc spadały też ceny i rozkręcała się spirala deflacyjna. W 1932 r. kryzys osiągnął dno. Pieniądz został poddany zawirowaniom cyklu koniunkturalnego. Gdy pięciozłotówka z „Nike” wchodziła do obiegu pieniężnego, jej siła nabywcza wynosiła około 18 dzisiejszych złotych. Potem minimalnie obniżyła się wobec niewielkiego wzrostu cen. Wraz z pogłębiającym się kryzysem i szybkim spadkiem cen siła nabywcza monety rosła. Gdy w 1932 r. „Nike” zaczęła wychodzić z obiegu pieniężnego, jej siła nabywcza przekraczała 27 dzisiejszych złotych. Jednak podczas kryzysu zapewne niewielu było w posiadaniu choćby jednej „Nike”.

*dr Grzegorz Wójtowicz
Narodowy Bank Polski*

Wszystkie monety emitowane przez NBP są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.